

พืชสมุนไพรในสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช

พิชชานาด เงินดี

คณะสาธารณสุขศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2510 สังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ในปี 2517 องค์การ UNESCO ได้มีมติให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเป็นพื้นที่ สงวนชีวมณฑล (Biosphere Reserve) แห่งหนึ่งของโลกในจำนวน 669 แห่ง ใน 120 ประเทศทั่วโลก สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชตั้งอยู่ในเขตตำบลภูหลวง อำเภอปักธงชัย ตำบลวังน้ำเขียว และตำบลอุดมทรัพย์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เนื้อที่ประมาณ 48,800 ไร่ หรือ 78.08 ตร.กม. เป็นขอบด้านใต้ของที่ราบสูงโคราช มีความสูงอยู่ระหว่าง 280-762 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ป่าไม้สำคัญ 2 ชนิด ได้แก่ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen forest) และป่าเต็งรัง (Dry Dipterocarp forest) พันธุ์ไม้ที่สำคัญของป่าดิบแล้งชนิดนี้ประกอบด้วย ตะเคียนหิน (*Hopea ferrea*) ตะเคียนทอง *Hopea adorata* กระเบา กลัก (*Hydnocarpus ilicifolius*) ส่วนป่าเต็งรัง ประกอบด้วย เต็ง (*Shorea obtuse*) รัง (*Shorea Siamensis*) พะยอม (*Shorea floribunda*) ป่าทั้งสองชนิดครอบคลุมเนื้อที่ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ นอกนั้นเป็นป่าชนิดอื่น เช่น ป่าไผ่ ป่าปลูท่งหย้า

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชมีความหลากหลายทางชีวภาพมาก มีสัตว์หลายชนิด อาทิ ไก่ฟ้าพญาลอ ค้างคาว นก หมีหมา หมีควาย เสือโคร่ง เสือผา ลิงลม งูจงอาง งูเห่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี พืชพรรณที่มีสรรพคุณที่เป็นสมุนไพรหลากหลายชนิดที่มีสรรพคุณในการรักษาโรค สมุนไพรสำคัญที่พบในป่าดิบแล้ง ได้แก่ คนทา (*Harrisonia perforata*) : บำรุงหัวใจ ลดความดันโลหิต ชิงชี (*Capparis micracantha*) : เป็นยาแก้ไข้ รากใช้เป็นยาขับปัสสาวะ ช่วยทำให้มดลูกเข้าอู่ เถาวัลย์เปรียง (*Derris scandens*) : ภูมิคุ้มกันของร่างกาย ช่วยในการสร้างเม็ดเลือดขาว รักษาผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม เถ้ายายหม่อม (*Clerodendrum petasites*) : ยาบำรุงร่างกาย บำรุงกำลัง ยาพอกฝีแผล ข้ำ ถอนพิษ เถาเอนอ่อน (*Cryptolepis buchmanii*) : ขับลมในลำไส้และกระเพาะอาหาร แก้อาการจุกเสียดแน่นท้อง เพกา (*Oroxylum indicum*) : แก้อาการบวม ฟกช้ำ อักเสบ ปวดฝี ปลาไหลเผือก (*Eurycoma longifolia*) : บำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย ฤทธิ์กระตุ้นการสร้างฮอร์โมนเพศชาย เร่ว (*Amomum villosum*) : ช่วยแก้อาการหืด ไอ คลื่นไส้ อาเจียน เถาสะค้าน (*Piper interruptum*) เปราะหอม (เปราะป่า) (*Kaempferia marginata*) : แก้อาการปวดศีรษะ คลายเครียด บำรุงหัวใจ บำรุงประสาท ตรีชวา (อัคคีทวาร) (*Clerodendrum serratum*) ตดหมูตดหมา (กระพังโหมตัวผู้) (*Paederia linearis*) : ช่วยขับลมในลำไส้ แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ เป็นยาระบายอ่อน ๆ ช่วยขับพยาธิ แก้กิดริว ใช้ทาแผลที่ถูกรังแก ช่วยถอนพิษงู สารภีป่า (*Anneslea fragrans*) : ช่วยขับลม แก้บิด สามสิบ (ผักชีข้าง) (*Asparagus racemosus*) : ฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ลดการอักเสบ แก้อาการปวด คลายกล้ามเนื้อของมดลูก บำรุงหัวใจ ขับน้ำนม มีฤทธิ์เหมือนฮอร์โมน เอสโตรเจน ยับยั้งเบาหวาน ลดระดับไขมันในเลือด กระตุ้นภูมิคุ้มกัน ยับยั้งการเกิดแผลในกระเพาะอาหาร ยับยั้งพิษต่อตับ โตไม่รู้ล้ม (*Elephantopus scaber*) : บำรุงร่างกาย บำรุงเลือด ช่วยลดไข้ ลดอาการอักเสบ ช่วยต้านความเป็นพิษต่อตับ ม้ากระทืบโรง (*Ficus foveolata*) : ช่วยบำรุงกำลัง รีดสีดวงทวาร ช่วยการย่อยอาหาร ช่วยขับน้ำย่อย เป็นต้น

สมุนไพรสำคัญที่พบในป่าเต็งรัง ได้แก่ ลูกเขยตาย (*Glycosmis pentaphylla*) : ยาแก้โรคตับ ทาแก้โรคผิวหนังพุพอง ทาแผลที่อักเสบ เจตพังคี (*Cladogynos orientalis*) : ช่วยลดความดันโลหิต กระตุ้นการหดตัวของกล้ามเนื้อเรียบ แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ช่วยขับผายลม แก้อาการปวดแน่นท้อง

ครอบจักรวาล (*Abutilon hirtum*) : ช่วยขับลม บำรุงเลือด แก้ไอ หูหนวก หูชั้นกลางอักเสบ เหงือกอักเสบ คอติบ ปวดท้อง ท้องร่วง ขับปัสสาวะ ริดสีดวงทวาร น้ำมันราชสีห์ (*Euphorbia hirta*) : ลดการอักเสบ มีฤทธิ์ต้านเชื้อราและเชื้อแบคทีเรีย และช่วยในการสมานแผล หนอนตายหยาก (*Stemona tuberosa*) : ไอเรื้อรัง หลอดลมอักเสบ อาการไออันเนื่องมาจากเป็นวัณโรค เหงือกปลาหมอ (*Acanthus ebracteatus*) : ช่วยบำรุงประสาท รักษาโรคริดสีดวงทวาร รักษาโรคงูสวัด สิวาลพระอินทร์ (*Cassytha filiformis*) : ยาขับปัสสาวะ แก้นิ่วในทางเดินปัสสาวะ ส่องฟ้า (*Clausena wallichii guillauminii*) : อาการท้องอืดท้องเฟ้อ แก้ไข้ปวดศีรษะ แก้ผดผื่นแดง แก้หลอดลมอักเสบ แก้ตาเจ็บ พบสารบางชนิดในต้นส่องฟ้าที่มีฤทธิ์ยับยั้งมะเร็งต่างๆ สมอพิเภก (*Terminalia bellirica*) : มีฤทธิ์ช่วยต่อต้านเชื้อแบคทีเรีย เชื้อไวรัส เชื้อรา ต้านยีสต์ ต้านไขมันเลว แก้หืด แก้ไอ แก้หวัด ช่วยลดความดันโลหิต ยับยั้งระดับคอเลสเตอรอลในเลือดสูง ป้องกันหลอดเลือดอุดตัน ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือด ว่านมหากาฬ (*Gynura pseudochina*) : ช่วยบำรุงน้ำนม และบำรุงโลหิต แก้ไข้ รักษาอุจจาระร่วง รักษาโรคมะเร็ง ทำให้เย็น ถอนพิษ แก้คอเจ็บคอ บรรเทาอาการปวดบวม แก้ปวดแสบปวดร้อน เป็นต้น ซึ่งพืชสมุนไพรเหล่านี้มีทั้งนำมาใช้ในการบำบัดและรักษาโดยหมอพื้นบ้านและอยู่ระหว่างการศึกษาวิจัย หากมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องย่อมจะส่งผลให้มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พิสุทธิพร ฉ่าใจ. (2554). **สมุนไพร สรรพคุณและประโยชน์เพื่อการใช้งาน**. สำนักพิมพ์ต้นธรรม กรุงเทพมหานคร.
- นิลเนตร วีระสมบัติ และคณะ. (2554). การใช้ยาจากสมุนไพรในระบบบริการสุขภาพปัจจุบัน: กรณีศึกษา เครือข่ายบริการสุขภาพ อำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก**. กรุงเทพฯ: 9(1) : 47-55.
- มหาวิทยาลัยมหิดล (2543). **สารานุกรมสมุนไพร เล่ม 1 สมุนไพรสวนสิริรุกษชาติ**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิทย์เที่ยงบูรณธรรม. (2554). **พจนานุกรมโรคและสมุนไพรไทย**. สำนักพิมพ์รวมสาส์น กรุงเทพมหานคร.
- วุฒิ วสุธรรมเวช. (2553). **สารานุกรมไทย สมุนไพรไทย 1**. สำนักพิมพ์มรดกไทย กรุงเทพมหานคร .